

cepti, nisi sex elapsi fuerint menses, tum ob necessitatem præmittendi contractum civilem regulariter factum, tum ob periculum simplicem et insufficientem habitationem cum vero quasi-domicilio confundendi.

Cum dispositio novi Codicis a prædecessoribus nostris, sicut a nobis, fuerit adoptata, statim atque sex existunt menses continuæ habitationis, habemus parochum hujus loci ut proprium relative ad matrimonium, quamvis principale retentum fuerit domicilium, in quo matrimonium valide etiam contrahi posset: non vero contraheretur valide in loco domicilii abdicati, absque consensu parochi domicilii actualis, etiam per unum tantum diem acquisiti.

His prænotatis, quædam statuendæ sunt regulæ ad raxim attinentes et maximi momenti.

1° Si sponsi eandem habeant parochiam, licet in diversis *communitatibus*, saltem ab hinc sex mensibus habitent, nulla est difficultas circa parochum qui matrimonio assistere debeat.

2° Si vero domicilium in diversis parochiis habeant, alteruter parochus matrimonio valide assistere potest, etiam sine consensu alterius. Sic declaravit S. Cong. concil. anno 1573, referente *Bened. XIV*, Inst. 33, n. 5, *d'Aguesseau*. *Pothier*, t. 1, n. 266, aliique jurisperiti et theologi tenebant matrimonium coram parochi unius partis celebratum sine consensu alterius parochi et sine bannorum proclamatione in ejus ecclesia aut legitima dispensatione ab episcopo concessa, esse nullum in Gallia; verum multo communius æstimabant theologi illud esse validum etiam in Gallia. Cum prior opinio edictis regum præcipue fundaretur, posterior nunc certa nobis videtur.

Attamen parochus ad matrimonium electus illud celebrare non debet quin sibi exhibeatur testimonium alterius parochi declarantis banna sine oppositione fuisse proclamata.

Quædam decentia postulare videtur matrimonium in domicilio sponsæ iniri, quia, in moribus nostris, viri requirere debent mulieres et non mulieres viros. Sed nihilo-

minus liberum est sponsis quem voluerint ex duobus parochis eligere, et qui non fuit electus, nec conqueri, nec quidquam præter retributionem pro bannorum proclamatione taxatam, exigere potest. Si sponsi in extranea parochia matrimonium celebrare intendant, sufficit ut licentiam unius parochi, sive viri, sive mulieris, obtineant, et huic retributionem taxatam debent, sine imminutione retributionis extraneo matrimonio benedicti debita.

3° Ex hypothesi quod neutra pars sex menses continuæ habitationis compleverit in parochia ubi celebrandum est matrimonium, tunc ante celebrationem exigenda est, saltem apud nos et in diocesis ubi Codicis dispositio quoad hoc recepta est, testificatio proclamationis bannorum in domicilio legali factæ. Si consensus parochi domicilii legalis necessarius sit ad validitatem matrimonii, ut dicit *Coll. Paris.*, t. 3, dicta testificatio hunc consensum importat; sed valde communius docetur consensum parochi legalis (*du domicile de droit*) necessarium non esse ad validitatem sacramenti.

4° Qui per sex menses continuæ habitationis acquisit domicilium in uno loco quoad matrimonium, et prius tamen retinet domicilium quia intentionem habet illuc revertendi, vel ibi principalem domum conservat, in utroque loco matrimonium civile celebrare potest; nam facultas matrimonium in loco habitationis celebrandi habenda est ut exceptio regulæ generalis, et verum domicilium, ab art. 101 usque ad art. 111 Codicis descriptum, non aufert. Sic apud *Toullier*, t. 1, n. 571. *Avis du conseil d'Etat*, *Loche et Tronchet*. *A fortiori* eandem habet facultatem quoad matrimonium ecclesiasticum, ut constat ex supradictis.

Hinc 1° filii-familias qui causa studiorum sunt absentes matrimonium contrahere possunt coram parochi loci habitationis, vel coram parochi sub cujus ditione sunt parentes. 2° Item famuli, famulæ et operarii qui, ob famulatum vel laborem, per sex menses in loco extraneo habitant et prius domicilium retinent. 3° Milites, viatores, negotiatores et denique ii omnes qui domicilium civile

mutare non intendentes, dia tamen sunt absentes, et in eodem loco per sex menses resident. 4° Qui in carceribus detinentur, vel in hospitibus morantur, coram paroco in cujus territorio carceres vel hospitia existunt, matrimonium inire queunt post sex menses completos. Hi omnes ad verum domicilium reversi, coram paroco hujus loci contrahere valent.

Aliter autem judicandum est, ut patet, in diocesisibus in quibus statutum fuit vel jus commune ecclesiasticum simpliciter sequendum vel antiqua statuta civilia esse servanda.

5° In eos qui fixum habent domicilium in civitate, et per aliquot menses tantum in domo rurali habitant, solus parochus civitatis habet jurisdictionem in ordine ad matrimonium, quia scilicet communiter non admittitur, saltem in Gallia, parochus simplicis habitationis. Si vero ii per sex menses in domo rurali manent, in utroque loco matrimonium solemnizare possunt.

6° Vagi, id est, qui neque domicilium, neque quasi-domicilium ullibi habent, ex sententia et praxi satis communiter recepta contrahere possunt coram paroco territorii in quo versantur, etiamsi alter e contrahentibus domicilium fixum haberet, quia iste territorii parochus, proprius est vagi parochus. Item *Benedict. XIV*, Institut. t. 33, n. 10, *Dens* et plures alii.

A fortiori si uterque sit vagus, proprius parochus ille est sub cujus ditione versantur; sed concil. Trid., cap. 7 de Reform. Matrim. prohibet ne matrimonio eorum assistat, nisi prius diligentem inquisitionem fecerit, et re ad ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerit, quod tamen, juxta communem sententiam, non exigitur sub poena nullitatis.

Hæc canonica decisio inservire posset si de benedicendo matrimonio vagorum civiliter junctorum ageretur; secus, ad nihil conducit; lex enim civilis nullam admittit distinctionem in gratiam vagorum: igitur per sex menses in uno loco manere debent ut matrimonio jungi possint.

7° Si quis parochus vel alius sacerdos alterius pa-

» rochie sponso, sine illorum parochi licentia, matrimonio conjungere ausus fuerit, ipso jure suspensionem incurrit, » ordinario parochi, qui matrimonio interesse debebat, reservatam. Conc. Trid., c. 1 de Reform. Matrim.

§ II. — Quæ necessaria s'nt qualitates parochi matrimonio assistentis.

Præcipue hic petitur an matrimonio valide assistere possit parochus non sacerdos, excommunicatus, interdictus, intrusus, vel titulum coloratum duntaxat habens.

1° *Sylvius*, t. 4, et plures alii dicunt parochum debere esse sacerdotem, quia conc. Trid. dicit *vel alio sacerdote*; concludunt ex verbo *alio*, parochum, in mente concilii, debere esse sacerdotem, alioquin non existeret similitudo expressa. Alii vero multo communius negant qualitatem sacerdotis in paroco necessariam esse ad validitatem matrimonii, saltem in ratione contractus; concilium enim pluries nominat parochum in eodem decreto, et nullibi dicit illum debere esse sacerdotem, quod tamen certe non omisisset, si persuasum habuisset hanc qualitatem ad valorem matrimonii pertinere.

Cum nullus officium parochi nunc apud nos obtineat nisi sit presbyter, evanescent circa hanc qualitatem difficultates.

2° Constat apud canonistas et theologos parochum interdicitum, suspensum, excommunicatum, irregularem, schismaticum et hæreticum, dummodo non renuntiaverit titulo vel ab illo canonice depositus non fuerit, matrimonio parochianorum suorum valide assistere posse: nam verba concilii stricte accipienda sunt: porro solam præsentiam parochi tanquam testis authentici significant, non autem actum jurisdictionis, ut in collatione sacramenti poenitentiae. Ergo.

Hinc matrimonia, tempore perturbationis Gallicanæ, coram paroco legitimo, sed propter adhæSIONem Constitutioni civili cleri schismatico, vel coram sacerdote ab eo delegato celebrata, reputanda sunt valida.

An parochus schismaticus, suspensus, excommunicatus, benedictionem nuptialem licite possit conferre, disputatur: absque dubio licite delegare potest sacerdotem catholicum censuris non ligatum ad eam conferendam.

3° Parochus cui interdictum est a summo Pontifice ne matrimonio assistat, valide ei assistere non potest, quia per hunc actum summus Pontifex matrimonium irritat. Secus vero si simpliciter prohibeat.

Sed quia episcopus non habet potestatem matrimonium irritandi, sententia interdicti contra parochum ab episcopo prolata, non impediret quin matrimoniis parochianorum suorum valide, licet graviter illicite, assistere posset. Vide decretum Congreg. apud *Bened. XIV*, de Synodo, l. 13, cap. 23.

Quod dicitur de parochia titulari, intelligendum est pariter de parochia ad nutum episcopi amovibili, donec de facto revocetur. Si vero ageretur de alio sacerdote cui episcopus concessisset facultatem assistendi matrimonio, independenter a titulo, procul dubio hæc facultas auferri posset, etiam sine ratione, quia tunc a sola voluntate delegantis pendet. Idem dicendum est de delegatione a parochia facta, quæ ab ipso parochia similiter, et absque ratione, revocari potest.

4° Qui habet titulum coloratum, et ex errore communi æstimatur parochus, matrimonio valide interest; actus quippe jurisdictionis valide exercet, juxta omnes theologos: ergo præsentia ejus matrimoniis sufficere debet. *Coll. Paris.*, t. 3.

5° Contra vero, juxta omnes, parochus intrusus, id est, qui nec realem nec coloratum habet titulum, valide matrimonio assistere non potest, etiamsi, aiunt communiter, ipsi faveret error communis. Unde matrimonia, tempore perturbationis Gallicanæ, coram intrusis, aut coram sacerdotibus ab eis delegatis celebrata, prorsus nulla sunt, nisi recursus ad legitimum sacerdotem catholicum periculosus aut difficilis fuerit.

§ III. — Qualis necessaria sit præsentia parochi ad validitatem matrimonii.

1° Constat ex Historia conc. Trid. Palav., l. 22, cap. 8, n. 16 et 17, parochum adhibendum esse matrimonio ut præcipuum testem, ad certiorandam ejus validitatem: requiritur ergo ut moraliter et cum advertentia sit præsens. Unde dormiens, ebrius, amens matrimonio assistere non posset.

2° Non tamen necesse est ut videat contrahentes, dummodo eos mutuam consensum exprimentes clare audiat; proinde cæcus matrimonio assistere potest, non vero cæcus et surdus.

3° Si linguam contrahentium non calleat, et ministerio interpretis utatur, controversatur an matrimonium sit validum: *Bened. XIV* utramque sententiam referens, de Synodo, l. 13, c. 23, n. 9, neutram amplectitur. Communiter tamen docetur illud esse validum.

4° Quando matrimonium per procuratorem contrahitur, parochus non videt nec audit sponsum absentem; idecirco exortum est dubium circa validitatem hujus matrimonii. Verum usus in Ecclesia receptus, ante et post conc. Trid., validitatem ejus, saltem in ratione contractus, testatur, ut probat *Bened. XIV*, ibid. Communiter tamen exigitur ut consensus sponsorum coram parochia domicilii eorum iteretur, ad gratiam sacramenti assecurandam.

5° Quamvis conc. Trid. decernat benedicendos esse sponso ab eo sacerdote qui matrimonio assistit, nihilominus constat, tum ex Historia concilii, tum ex consensu fere omnium auctorum, illam benedictionem ad validitatem matrimonii ratione contractus non pertinere: est vero de essentia sacramenti, si sacerdos sit illius minister, ac consequenter sub nullo prætextu parochus vel ipsius delegatus eam omittere potest, nisi sic agendum Ecclesia vel summus Pontifex præscripserit, ut quando jungendus est catholicus cum acatholica, aut vice versa.

6° Sacra Cong. concil. declaravit, anno 1581, valere

matrimonium 1° si, dum contrahitur, sacerdos invitus et compulsus per vim ei adsit; 2° si casu adsit et contrahentes videat atque audiat, modo ab eis de matrimonio ineundo admoneatur; 3° si, aliam ob causam vocatus, matrimonio reipsa adhibeatur; 4° etiamsi non viderit nec audierit, si, de matrimonio requisitus, affectaverit se non intelligere: « Neque porro æquum est, ait *Benedict. XIV*, » de Synodo diœces. l. 13, cap. 23, n. 10, ut ab arbitrio » factoque parochi pendeat libertatem matrimonii im- » pedire. » Debet quidem taliter contrahentes increpare, arguere, ab illo contrahendi modo pro posse suo avertere: « At nihil necesse est aures obturare, velare faciem, » aliudque hujus generis facere, quæ ad id solum valent, » ut animos contrahentium aliquando scrupulis tor- » queant. » Sunt verba ejusdem Pontificis.

Queritur quo in loco parochus matrimonio parochianorum suorum assistere possit.

R. Ubique eis valide interesse potest; licite autem 1° in ecclesia sua parochiali; in alia ecclesia parochiali, de consensu respectivi parochi; 3° in capellis vel in oratoriis privatis, sed cum licentia episcopi in cujus ditione situs est locus; 4° etiam in loco profano, si gravi de causa episcopus id permittat. Ubique proferenda sunt verba benedictionis, *ego vos in matrimonium conjungo*, etc.

ARTICULUS SEXTUS.

DE HIS QUI PAROCHUM PRO CELEBRATIONE MATRIMONII
SUPPLERE POSSUNT.

Concilium loquitur de sacerdote ab ordinario vel ab ipso parochi specialiter delegato, cui jungendus est vicarius parochi.

De ordinario.

Nomine ordinarii, non intelliguntur abbates et alii jurisdictione quasi episcopali gaudentes, nec metropolitanus, nisi in causa legitimæ appellationis; sed comprehenditur episcopus diœcesanus. Quidam, referente *Coll. Paris.*, t. 3,

opinati sunt illum delegare posse, non vero per seipsum matrimonio assistere, quia concilium de præsentia parochi et de sola delegatione episcopi loquitur: at 1° episcopus primus est parochus totius diœcesis suæ. « Nemo » potest plus juris transferre in alium quam sibi compe- » tere dignoscatur. » (Regula juris 79 in sexto.) 3° Talis est disciplina ubique recepta. 4° Doctrina opposita a clero Gallicano damnata est in comitiis anni 1665. Certum est ergo episcopum matrimonio diœcesanorum suorum ubique, per seipsum aut per quemlibet sacerdotem, etiam invito parochi, valide assistere posse; id aliquando expedit.

Quod potest episcopus, potest similiter vicarius generalis, quia eandem cum illo habet jurisdictionem et personam ejus repræsentat. Unde si matrimonio assisteret vel ad illud delegaret, etiamsi episcopus delegationem recusasset, valeret nihilominus matrimonium; secus vero si episcopus hanc fieri delegationem prohibuisset, quia penes ipsius voluntatem est jurisdictionem vicarii generalis revocare vel restringere.

Eandem facultatem habent vicarii capitulares, sede vacante.

Idem vero non possunt officialis et archidiaconus, ratione sui officii aut dignitatis, nec decanus aut parochus primarius.

De specialiter delegato.

Constat ex decreto concilii episcopum et parochum aliquem pro celebrandis matrimoniis delegare posse; verum ut delegatio valeat, plures requiruntur conditiones, scilicet 1° ut delegatus sit sacerdos: sic expresse dicit concilium; cum tamen assistentia ejus ad matrimonium requisita non sit actus jurisdictionis, sed conditio præscripta, et cum aliunde conc. Trid. qualitatem sacerdotii in delegato solummodo exigat, interdictus, suspensus, excommunicatus, irregularis, schismaticus, hæreticus, valide delegari potest.

2° Ut delegatio matrimonium præcedat: unde non sufficeret *ratihabitio* de præterito facto.

3° Ut sit positiva, et non solum tolerata, propter ignorantiam, metum aliudve incommodum.

4° Expressa, non vero tantum præsumpta; præsumptio enim sufficere potest, si agatur de licentia, qua non existente, actus illicitè quidem, sed valide tamen fierent, v. g., si de Extrema-Uncione aut de sancto Viatico quæstio moveretur; nunquam vero sufficit, ex omnium confessis, ubi de validitate actus, v. g., de matrimonio ineundo, agitur.

5° Ut scripto, verbis aut aliis signis exterius sufficienter exprimatur et delegato cura delegantis intimetur, alioquin haberi posset ut merum propositum.

6° Ut acceptetur; est enim ex natura sua actus voluntarius qui consensum delegantis et delegati supponit. Hinc qui delegationem sibi oblatam recusasset, non posset deinde, sine nova delegatione, matrimonio assistere. Delegatio, e contra, semel acceptata, valet donec revocetur et revocatio sufficienter fuerit manifestata.

7° Ut in registris matrimoniorum expressa fiat mentio delegationis episcopi, vicarii generalis vel parochi; secus validitas illius matrimonii certo non constaret, quamvis tamen existeret.

Quæritur 1° an extraneus sacerdos, parochus, vicarius vicinus, habituatus, cui parochus, iter suscepturus, dicit generaliter: Tibi commendo parochiam meam; fac quidquid occurrerit, sufficienter sit delegatus ad celebranda matrimonia.

R. Solutio hujus quæstionis pendet ab intentione quam in mente habuit parochus generalem conferendo delegationem: id judicandum est ex circumstantiis. Si absentia debuerit esse longa, recte judicatur illum delegare voluisse etiam ad matrimonia; secus, si absentia debuerit esse ad breve tempus. In dubio, matrimonium jam factum, non est turbandum; et matrimonium futurum non est sic faciendum, inconsulto episcopo, nisi forte urgeat necessitas.

Quæritur 2° an parochus contra prohibitionem episcopi delegare possit sacerdotem qui nomine ejus matrimonio assistat.

R. Mortaliter peccaret, quia mandatum superioris in re gravi transgrederetur: attamen validum esset matrimonium; id sequitur ex dictis, et ita plurimi et graves docent auctores, cæteris tacentibus.

Quæritur 3° an delegatus alterum sacerdotem subdelegare possit.

R. Non potest, nisi specialem licentiam ad hoc obtinuerit; quia, ex regula apud canonistas recepta et ex jure civili, § *de Officio deleg.*, desumpta, *Delegatus ad causam specialem subdelegare non potest.*

Attamen cum totum a voluntate delegantis pendeat, si ex aliqua circumstantia clare videatur delegationem ad personam designatam non fuisse restrictam, delegatus potest subdelegare; v. g., parochus parochianos suos id petentes, ad extraneum parochum remittit, iste parochus sic delegatus alium committere potest sacerdotem qui matrimonio assistat. Ita *Coll. Paris.*, t. 3.

De vicario.

1° Sacerdos qui litteras vicarii pro una parochia ab episcopo accepit, eas parochi exhibuit, et *eo consentiente*, functiones suas exercere paratus est, alia delegatione non indiget ut matrimoniis parochianorum intra limites parochiæ assistat; vices enim parochi gerit eumque legitime repræsentat.

Diximus 1° *eo consentiente*; quia licet parochus jurisdictionem vicario non conferat, certum est tamen quod illum a celebrando matrimonio remove potest, actum ejus annullando, nisi episcopus specialem ei concesserit delegationem, etiam invito parochi.

Diximus 2° *parochianorum*; non enim ita constat vicarium parochum suum supplere posse si ageretur de matrimonio externorum ad eum cum licentia proprii parochi vel ordinarii missorum, nisi specialis adsit circumstantia, ut supra.

Diximus 3° *intra limites parochiæ*; delegatio enim vicario concessa, in sensu naturali, locum afficit; non sequitur ergo personas: unde, seclusa speciali parochi vel ordinarii delegatione, matrimonium coram vicario in aliena parochia celebratum, saltem valde suspectum nobis videretur.

2° Vicarius potest, inconsulto parochi, delegare alium sacerdotem pro speciali matrimonio, saltem in propria parochia celebrando: nam, ex Glossa in legem supra citatam, « qui delegatus est ad universalitatem causarum, » unam alii subdelegare bene potest, » quia quasi-ordinarius videtur. An posset delegare ad celebrandum matrimonium extra parochiam, non ita certum, seclusa speciali concessione parochi. Longe probabilius tamen videtur quod possit; v. g., vir et mulier ad matrimonium parati, petunt licentiam matrimonium in vicina parochiali ecclesia in eundi, et proprius parochus est absens; clare videtur vicarium licentiam petitam concedere posse, sicut parochus eam concederet.

Potest similiter testimonium proclamationis bannorum dare, et in eo ipso concedere licentiam matrimonium in domicilio alterius partis celebrandi. Qui autem a vicario commissus est, alium committere non potest.

3° Qui ecclesiis suppressis vel capellis territorium determinatum habentibus deserviunt, quasi-ordinarii reputantur, ac proinde banna proclamant, matrimoniis assistunt et ad ea delegant. Nihilominus parochi sub quorum ditione sunt illæ capellæ, his matrimoniis pro arbitrio assistere vel ad ea delegare possunt, etiam invito deserviente, illique interdiceret ne eisdem assistat, quia iste vere est parochus et alter re ipsa est duntaxat vicarius, nisi episcopus aliter statuerit.

Qui autem capellis vicarialibus præsent et completam habent administrationem, reputantur, saltem apud nos, vere ordinarii, sicut illi qui vulgo dicuntur *desservants*.

4° Sacerdotes in ecclesia parochiali habituati, matrimonio valide assistere nequeunt, nisi generalem aut specialem habeant delegationem: generalem aut specialem a parochi, vel specialem ab uno vicariorum.

Quæritur 1° quis matrimoniis in parochiis vacantibus assistere possit?

R. Certum est nullum parochum vicinum, nec *a fortiori* alium sacerdotem, ex jure communi, facultatem habere is matrimoniis assistendi: requiritur ergo sub pena nullitatis delegatio episcopi aut vicarii generalis.

In hacce dicecesi *D. de Pidoll* sequentem instituit ordinem nunc exstantem.

Si adsit vicarius in parochia, ipse solus durante vacantia, potest banna proclamare et matrimoniis interesse vel ad ea delegare: si vero ibi non sit vicarius, parochus primarius tenetur aliquem e vicinioribus committere, qui eo ipso sit proprius parochus sub respectu bannorum matrimonii et sepulturarum, adeo ut ipse parochus primarius tales actus exercere non possit, nisi unus sit e vicinioribus et curam hujus parochiæ in se assumpserit, et tunc dictas functiones per vicarium suum exercere poterit.

Si autem parochia primaria fiat vacans, et vicarium non habeat, deserviens ejusdem districtus, antiquior institutione, unum e vicinioribus designare debet, qui curam ejus suscipiat et gerat. Hac ordinatione constituta, nullus alius sacerdos fideles in parochiis vacantibus domicilium habentes matrimonio valide conjungere potest, nisi legitimam delegationem obtineat.

Si parochus primarius aut antiquior institutione, ex negligentia, iguorantia aut mala fide, aliquem, ut ipsi præscriptum est, non designaret, recurrendum esset ad episcopum aut vicarium ejus generalem, et alia non suppeteret via matrimonii valorem assecurandi.

Quæritur 2° quid agendum sit in hypothesi quod, parochi absente vel in amentiam aut phrenesim lapsa, occurrat matrimonium benedicendum, et gravis causa illius celebrationem urgeat.

R. Recurrendum est ad episcopum aut vicarium ejus generalem, et nulla existere potest ratio quæ a tali necessitate eximat. Si parochus subito moreretur cum matrimonio esset benedicendum, parochus primarius haberet jus, non quidem assistendi matrimonio, sed aliquem,

prout modo diximus, designandi, cui tota competeret facultas id gubernandi.

ARTICULUS SEPTIMUS.

DE PRESENTIA TESTIUM.

Concilium Trid. decrevit duos vel tres necessarios fore testes, præter parochum, ut matrimonium valide iniretur, idque sapienter ne parochus deciperetur vel forsitan malæ esset fidei, et denique ut clandestinitas tutius tolleretur.

Edicta regia quatuor olim requirebant testes, sed communius docetur duos ad validitatem matrimonii etiam eo tempore requisitos fuisse. In novo Codice quatuor requiruntur, qui debent esse majores, masculini sexus et cives Galli; sed hæ conditiones sunt pro foro civili tantum.

Cum in decreto concilii nihil statuatur circa ætatem, sexum aliasque testium qualitates, sufficit ut adhibeantur personæ usum rationis habentes, quæ testificari valeant sponso mutuum consensum cum debitis circumstantiis libere sibi præstitisse. Hinc consanguinei, affines, mulieres, pueri ratione præditi et proprii sponsorum liberi, testes esse possunt.

Necesse est ut testes ad matrimonium fuerint vocati, aut saltem de illo contrahendo moneantur; ut moraliter sint præsentés, non successive, sed simul cum parochus, ut advertant quid agatur, illudque, si oporteret, juridice testificari sint capaces. Unde in actu matrimonii inscribi non debent pro testibus nomina personarum quæ celebrationi non adfuerint, quia validitatem hujus conjunctionis canonice testari non possent.

Non tamen necesse est ad validitatem matrimonii ut testes verba sponsorum distincte audiant; eo ipso enim quod videant illos coram sacerdote libere sistentes et totum ritum celebrandi matrimonium sequentes, testificari possunt eos canonice fuisse conjunctos. Ita *Dens*, t. 7.

CAPUT NONUM.

DE REVALIDATIONE MATRIMONII NULLITER CONTRACTI.

Non raro accidit ut matrimonium nulliter contrahatur, vel propter inhabilitatem partium, vel propter defectum consensus, vel propter omissionem formæ a concilio Trid. præscriptæ. Matrimonium semel nullum diuturnitate temporis convalidari non potest, nisi suppleatur quod validitati ejus defuit. Hinc plures nascuntur quæstiones ad praxim attinentes et maximi momenti: igitur dicemus 1º de agendi ratione confessarii erga eos qui matrimonium nulliter contraxerunt; 2º de revalidatione matrimonii nullius ob inhabilitatem partium; 3º de revalidatione matrimonii nullius ob defectum consensus; 4º de revalidatione matrimonii nullius propter omissionem formæ a concilio Trid. præscriptæ; deinde quintum addemus articulum de dispensationibus *in radicis*.

ARTICULUS PRIMUS.

DE AGENDI RATIONE CONFESSARII ERGA EOS QUI MATRIMONIUM NULLITER CONTRAXERUNT.

Ubi matrimonium nondum est contractum, certum est confessarium teneri admonere pœnitentem de impedimento existente, et absolutionem ei denegare, si advertat eum, absque legitima dispensatione, ad matrimonium nihilominus procedere velle; alioquin nullitati contractus et profanationi sacramenti aliquo modo consentire videretur. Ita generaliter theologi contra paucos, qui a monitione temperandum esse putant, si ignorantia sit invincibilis et nulla spes boni successus affulgeat, quibus assentimus, supposito quod, omnibus perpensis, res ita sit.

Si vero matrimonium jam sit contractum, caveat confessarius ne conscientiam pœnitentis leviter circa validitatem matrimonii ejus conturbet: primum sedulo perpendat